

HORŇÁCKÉ
SLAVNOSTI

20.-21. VII. 1957
VELKÁ N. VEL.

Dr Karel Klusák.

NA OKRAJ HORŇÁCKÝCH SLAVNOSTÍ.

Národopisně nejčistší oblastí Moravského Slovácka je zajištěné zákoutí jihovýchodní Moravy, nazývané Hornácko. Věnovalo kopců, přesahující jen zřídka 600 m výše, objímá hluboké úvaly, stráně, údolí, lesy a louky s nádhernou vegetací. S výškou 968 m shlíží na všecku tu krásu Javorina, patřící, stejně jako celé Hornácko, do oblasti Bílých Karpat. Chudobnou půdu zavlazuje bystřina Velička, napájená veselými, křišťalově čistými potoky Černým a Jamným, tekoucími přes Vápenky a Javorník, kde se k nim přidává potok Hrubý, sbírající své vody v překrásném Filipovském údolí. Pak již společně jako Velička protékají „to velické širé pole“ směrem na Louku. Jestliže se Velička rozvodnila, dovedla ukázat, co umí: proto ji většinou spoutala přísná regulace. Nieméně se i v těchto kamenných poutech přede dvěma roky vzbouřila a osvědčila znovu svou dravost a škodlivou bujnost.

A stejně jako celý tento skrytý kout naší země, je půvabný, milý a svérázný také jeho lid, sídlící v osmi obcích, jež se počítají k Hornácku. Vápenky, Novou Lhotu, Suchov, Javorník, Velkou nad Veličkou, Hrubou Vrbku, Malou Vrbku a Kuželov spojuje hodně společných znaků. Je to na prvním místě kraj, téměř jednotný v celé oblasti s menšími odchylkami, hlavně ve výšivkách. Nejvíce se odlišuje v jednotlivostech kraj v Nové Lhotě a ve Vápenkách (na Lhotkách a na Vápenkách) i když celkově patří - podle spolehlivého rozřídění Klvaňova v I. díle Niederlova Moravského Slovenska str. 108 ke skupině velické. Dále je tu řeč lidu - nářečí. Zase je nejodchylnější nářečí novohotecké svou tvrdostí ve výslovnosti (nezná měkčení), dvojhláskami ie a uo, intonací a lexikálními zvláštnostmi. Také ovšem Suchov a Javorník mají své zvláštnosti, kterými se různí od sousedních nářečí, na příklad suchovské měkčení slabik de te (idětě) a javornické nesem (velický nesu), mauch (vel. mně sem), ďický atd. Velickým nářečím mluví se ve Velké a jenom s nepatrnými odchylkami v obou Vrbkách a v Kuželově. Zvyky a obyčeje jsou celkem stejné v celém kraji. Stejně tak písně a hudba. Tu se snad poněkud odráží více nebo méně způsob denního života, který je na př. na Lhotkách a na Vápenkách pod samou Javorinou nesporně těžší než v osadách jiných. A všude ještě i podnes mnoho písní a většinou smyčcová hudba, přejímající dědictví místních hudečů, jako velického Trna, vrbeckého Ňorka, novohoteckého Horáka. Také hmotná lidová kultura je si hodně blízká ve všech osadách.

Střediskem Hornácka je městečko Velká nad Veličkou, největší hornácká osada s více než dvěma tisíci obyvateli, patřící dnes k okresu Veselí nad Moravou. Původně se jmenovala Velká. Máme na to doklady až do století 13. Proto se také říká velický. Jméno své má pravděpodobně od toho, že byla kdysi opravdu osadou velikou v poměru k sousedním - byly přý tu pivovary, mlýny a k velické faře patřilo devět sousedních obcí.

Má svou historii. Připomíná se v zakládací listině kláštera velehradského z 13. století - faru velickou, která je velmi stará, obsazovali řeholníci kláštera velehradského. Táhla tu husitská vojska. Velká prodělala osudy pánů z Kravař a ze Žerotína, jimž patřila. Po bitvě na Bílé hoře dostala se pod panství německých Magnisů. Tricetiletá válka tu zanechala neblahé stopy a zničila mnohé usedlosti - na př. r. 1656 bylo ve

Velké 117 obydlých domů, ale 166 neobydlých. Trpěla nájezdy se strany uherské. Zmínky o Kurucích, Turcích, Košutovi atd., objevují se neziřdka v slovesném pokladu lidových písní. I hurbanovské povstání ji vzrušovalo. Ale „velicí nečasové“ přešli, rány se zacelily a Velká, vzdálena světského ruchu a obklíčena kopci se všech stran, nepodléhala v minulých dobách sousedním vlivům tak jako osady směrem k řece Moravě a zachovala si dlouho do nových časů celkem neporušený ráz svého osobitého života. Ten se málo měnil až do první světové války.

Dlouho se o Hornácku a o Velké nevědělo. V Sušilových Moravských národních písních z r. 1835 je jenom málo písní z Hornácka, z Kuželova 7, z Velké 5. O Hornácku věděl snad něco Fr. Bartoš, který učil ve školním roce 1864/65 na piaristickém gymnasiu ve Strážnici. Věděly o něm také Besedy v Uherském Hradišti, Ostrohu a ve Strážnici, a ovšem věděli o něm a o Velké Slováci z blízkých slovenských měst - Myjava, Brezové, Senice a j. Na Velkou a na její okolí upozornila český kulturní svět svým způsobem skupina umělců a spisovatelů v t. zv. Suchovské republice. František Bartoš se věnoval od r. 1877 národopisnému studiu. Hned v začátcích své činnosti přišel sem, prozkoumal a zhodnotil nářečí - jeho rozřídění platí - až na maličkosti - podnes. Nesmírné bohatství písní, které tu zjistil, vzbudilo jeho pozornost. Píše o Velké a o jejím okolí, že je to „krajina ze všech moravských nejzachovalejší, kdež se národními písněmi posud hory dole rozléhají“. Našel tu mimořádně zdatného spolupracovníka v místním rodáku Martinu Zemanovi, který mu zapisoval nápěvy a ověřoval texty. Vážil si jeho pomoci a zhodnotil ho jako „po Sušilovi nejzasloužilejšího sběratele“. A tak je zásluhou Zemanovou v Bartošových dvou sbírkách z r. 1889 a 1901 z celkové počtu 3074 zapsaných písní 1.097 písní, t. j. více než třetina, z Velké a okolí.

V osmdesátých letech kvetl také Filipov. V tomto údolí mezi hlubokými lesy 5 km za Javorníkem u samých hranic slovenských scházivali se Slováci z tehdejších Uher s českými veřejnými pracovníky z blízkých i vzdálenějších měst moravských, aby se povzbuzovali a nabrali síl do dalšího boje proti národnímu útlaku. Sám Jozef Miloslav Hurban, který v letech 1840 až 1843 kaplanoval na Brezové, účastnil se těch schůzek. O jeho řečnickém umění, jak se projevilo na filipovském výletě r. 1883, píše Otakar Bystřina v Suchovské republice. Všechny ty výlety šly Velkou a vždy ve Velké končily. Tím se ovšem známost Velké rozšiřovala.

A později Josef Klvaňa dokončil objev Hornácka a Velké zpracováním hmotné kultury lidové. Věnoval se této práci po pečlivé přípravě od r. 1884, kdy se stal profesorem gymnasia v Uherském Hradišti, a dodělal ji jako okresní školní inspektor okresu hodonínského v letech 1894 až 1898. Výsledky - vědecké utřídění krojů, výšivek, ornamentů atd. - jsou uloženy v jeho bohatých statích v Niederlově Moravském Slovensku.

Také brněnská Vesna v čele s red. Františkem Marešem zasloužila se o Velkou a Hornácko. Už r. 1885 zahájila činnost sběratelskou a r. 1892 založila národopisný odbor, jehož zájem se soustřeďoval na tuto oblast.

V plném vědomí toho, jak je mimořádně bohatá lidová kultura tohoto kraje, mohlo se přikročit v dobách místních národopisných výstavek k pořádání takové výstavky ve Velké ve dnech 22. a 23. července 1894. Měla zasloužený úspěch a byla

předehrou výpravy z Velké a Hornácka na národopisnou výstavu československou v Praze r. 1895.

A potom už přicházeli do Velké výtvarní umělci, hudebníci, spisovatelé, sběratelé písní - Velká a Hornácko staly se známými. Je přirozené, že to byla napřed jména domácích umělců, která do Velké lákala: bratři Joža a Franta Uprkovi, Cyril Mandel, Antoš Frolka zahajují řadu desítek umělců, kteří čerpali náměty z života zdejšího. Někteří z nich, jako na př. Josef Koudelka z Prahy, zůstali Velké věrni celá desetiletí. Býval tu Miloš Jiránek, akad. malíř Jan Kreutz se dokonce ve Velké usídlil. Z mladších dlužno uvést aspoň Jana Čumpelíka a Karla Mináře. Z hudebních skladatelů bývali tu častými návštěvníky Vítězslav Novák a Leoš Janáček. Byl tu také J. B. Förster. Kromě uvedených sběratelů písní pobývali tu častěji za tímž účelem Josef Černík a Jan Kunc. Velkou a Javorník si zvláště oblíbil Jiří Mahen, jezdil sed od r. 1908 až do první světové války pravidelně.

Z cizích tu býval ne řídkým hostem švýcarský umělecký kritik William Ritter.

Vznikla tu mladá generace umělecká domácí. Tvoří ji akad. malíř Karel Sup, zdejší rodák, dále kuželovský rodák Jura Mandel, synovec Cyrila Mandela, Miroslav Sylla a Svatava Syllová-Béňová, dcera Matúše Béni, koryfeje Suchovské republiky. R. 1930 postavili si na Strážné hůrce vlastníma rukama výstavní pavilón.

R. 1928 dostalo se Velké a Hornácku spojení se Slovenskem a s Moravou otevřením nové dráhy z Veselí nad Moravou do Nového Mesta nad Váhom. V letech třicátých natáčel tu prof. Dr. Vladimír Úlehla film s přílehlavým názvem Mizející svět. Některé jeho záběry mají význam dokumentační.

Hornácký lid, zvláště v obcích Nová Lhota, Vápenky a Suchov, těžce zápasil o kus chleba, za kterým bylo nutno chodit daleko do bohatšího kraje. Smutno bývalo v chaloupkách, dokud se nevrátil živitel s hrstkou těžce vydělaných peněz.

Naše lidově-demokratická republika chce být dobrou mámou všem svým dětem a tak po druhé světové válce byla ve Velké postavena továrna. Hornáci už nemusí chodit daleko za prací - „do repy a na žňa“ - mají možnost výdělku doma.

Velká se mění - není ani jinak možno, je to vývoj přirozený. Ale při všech těch změnách stále tu ještě zůstává zachováno to, co je hodnotného z lidové kultury, a z lidového umění. A to máme v úmyslu ukázat naší veřejnosti při Hornáckých slavnostech písní a tanců. Velká se k tomu spojila se všemi ostatními hornáckými obcemi, spojila se také s nejbližšími obcemi na Slovensku, na prvním místě s Myjavou a jejím okolím, s nimiž má nejstarší a nejhustější styky. Tím navazuje znovu na tradice, které usměrňovaly její počínání v dobách minulých.

HORNÁCKÉ SLAVNOSTI PÍSNÍ A TANCŮ.

ve Velké nad Veličkou dne 20. a 21. července 1957.

Pod záštitou Rady KNV v Gottwaldově, ONV ve Veselí nad Moravou a na Myjavě, Moravského musea v Brně, národ. podniků Svít a Rudý říjen v Gottwaldově uspořádají slovácké obce na Hornácku - Hrubá Vrbka, Javorník, Kuželov, Lipov, Malá Vrbka, Nová Lhota, Suchov a Velká nad Veličkou - v tradičním přátelském spojení se sousedním Myjavskem na

Slovensku - ve dnech 20. a 21. července 1957 ve Velké nad Velickou přehlídku lidového umění, které zde ještě žije v kroji, obřadu, písni, hudbě a tanci.

V tvůrčí oblasti několika generací výtvarných umělců, spisovatelů, hudebníků a hudebních skladatelů, sběratelů lidových písní a nesčetných umělců lidových, hodlá hornácký lid předvést podnes dochovaný odkaz umělecké tvořivosti minulých pokolení v jeho stále živém projevu.

PROGRAM :

Na stadionu za velickým majírem.

20. ČERVENCE - SOBOTA VEČER VE 20 HODIN.

„V duchu dávných hurbanovských schůzek na slovensko-moravském pomezí pod Javorinou.

1. ŇORKOVA MUZIKA z Hrubé Vrbky zahajuje slavnosti.
2. Úvodní projev.
3. Historická vzpomínka.
4. MYJAVA - Tance starobabská, trasák, točená, nadhazovaná, káčer, pacholíček. (Soubor Kopaničiar).
5. JAVORNÍK - Písňe při kosení luk.
6. HRUBÁ VRBKA - Tance sedlácká, odzemek, trefa.
7. VELKÁ NAD VELICKOU - Večerní zpěv chlapců na dědině.
8. HRUBÁ VRBKA - Ňorkova muzika se svými zpěváky.
9. NOVÁ LHOTA - Hájnické písňe.
10. SAMKO DUDÍK z Myjavy zpívá bačovské a zbojnické písňe.
11. MYJAVA - Tanec zbojnická.
12. NOVÁ LHOTA - Zpěv ponocného.

21. ČERVENCE - NEDĚLE DOPoledNE V 10 HODIN.

„Odkaz starých mladým ve zpěvu a tanci“.

1. MUZIKA JOŽKY KUBÍKA z Hrubé Vrbky.
2. Úvodní projev.
3. HRUBÁ VRBKA - Ňorkova muzika: táhlá písňe, sedlácká, dohrávka.
4. NOVÁ LHOTA - Zpívá strýc Zámečník a tetička Sobková. Tanec sedlácká. Lidový vypravěč ze Lhoty.
5. SUCHOV - Zpívá tetička Zeměiková. Zpěv žen. Tanec sedlácká, bošácká, konopě.
6. JAVORNÍK - Zpívá tetička Turečková. Svatební písňe žen.
7. HRUBÁ VRBKA - Zpívá dědáček Hrbáč, jeho syn a vnuk. Muzika J. Kubíka. Tance verbuňk a odzemek. Písň nad kolébkou. Mladá muzika s primášem Martinkem Hrbáčem.
8. VELKÁ NAD VELICKOU - Hornácký gajdoš Jan Hrbáč z Velké. Gajdošská muzika. Tance do skoku, starosvětská, sedlácká. ÚVODNICE.
9. MYJAVA - Muzika lidového umělce Samka Dudíka. Tance verbuňk, uklakovaný, slovenčina.

21. ČERVENCE - NEDELE ODPOLEDNE VE 14,30 HODIN.

„Na Hornácku od jara do zimy“.

1. VELIČTÍ HUDCI.
2. Úvodní projev.
3. VYNÁŠENÍ MORENY - MÁJÍČEK - Děti z Hrubé Vrbky.
4. DĚTSKÉ HRY NA HORNÁCKU - Děti z Velké.
5. PÍSNĚ PŘI PRÁCI - Malá Vrbka.
6. KRÁLOVNIČKY - Děti z Velké a Javorníka.
7. SCÉNA Z MYJAVSKÉ SVATBY - Soubor Kopaničiar z Myjavy.
8. ČEPENÍ NEVĚSTY - (Nová Lhota).
9. DOŽINKY - Tanec káčer a sedlácká. (Lipov).
10. VAŠEK MLÝNEK z Kuželova vypravuje.
11. REKRUTI - Písně a tanec verbuňk. (Kuželov).
12. PÍSNĚ ZIMNÍCH VEČERŮ - Hornácké přadleny (Velká nad Veličkou). Maškary na Hornácku. (Javorník).
13. VAŠEK MLÝNEK z Kuželova vypravuje.
14. VRBECKÉ CIKÁNKY koledují.
15. FAŠANEK NA NOVÉ LHOTĚ - Tanec konopice a sedlácká. (Nová Lhota).
16. VELICKÝ FAŠANEK - Tance káčer, jatelinka, sedlácká. (Velká nad Veličkou).

Slovní doprovod Petr Spielmann.

Po programu tanec a zábava hostů u jednotlivých muzik.

V Ý S T A V A :

Velká nad Veličkou uspořádá v rámci slavností - ve dnech 20. července do 3. srpna - výstavu „Z HORNÁCKA A O HORNÁCKU“ s částí výtvarnou, literární, hudební a národopisnou. Budou na ní zastoupena díla výtvarných umělců starších (Uprkové, Frolka, C. Mandel a j.) i současných, dále spisovatelů, kteří měli a mají vztah k Hornácku, starých tisků a písemných památek v kraji dochovaných.

Zahájení výstavy 21. července v 8,30 hodin.

V S T U P N Ě :

Na program sobotní: základní vstupenka Kčs 5.—. Příplatek k sezení Kčs 4.—.

Na program nedělní: základní vstupenka Kčs 6.—. Příplatek k sezení Kčs 6.—.

Na výstavu Kčs 2.—. Hosté v krojích mají slevu.

Stravování a občerstvení v místních hostincích a ve stáncích.

Přihlášky na noceh přijímá Přípravný výbor hornáckých slavností ve Velké nad Veličkou.

Vlakové spojení po trati Veselí nad Moravou - Nové Mesto nad Váhom. Návštěvníci slavností mají slevu na dráze na průkaz, který si mohou vyžádat u Přípravného výboru slavností, v kancelářích n. p. Turista a v Praze také u pokladny příslušného směru na Hlavním nádraží.

Vladimír Černý - Vladimír Klusák.

V DUCHU DÁVNÝCH HURBANOVSKÝCH SCHŮZEK.

Letošního července bude tomu 75 let, co se ve FILIPOVSKÉM ÚDOLÍ na moravské straně Bílých Karpat konala první schůzka lidu z tehdejšího uherského Slovenska s lidem českým ze sousední Moravy jakožto jeden z prvních příznaků příští společné cesty obou národů.

Flipov, půvabné přírodní zátíší blízko dědiny Javorníka a nedaleko městečka Velké nad Veličkou, na úpatí Javoriny, vstoupilo tenkrát do historie, stavši se významným místem v dějinách československé vzájemnosti. Neboť od r. 1882 až do první světové války, tedy v dobách tuhého vládního útla, ku a pronásledování všeho slovenského projevu národního, politického a svobodomyšlného se strany peštské vlády, konaly se zde nebo v blízkém okolí schůzky tehdejších porobených Slováků a Čechů.

Do hlubokých lesů a hor, mimo okruh moci uherských žandarů, musili se utíkat především Slováci z Uher, hledající chvíli úniku z maďarské persekuce, despotismu a neurvalého stíhání každého svobodnějšího projevu svého kmene. Na moravské straně, v bratrském prostředí českého lidu, nacházeli takové chvíle a sjížděli a scházeli se sem nejen z blízké Myjavy, Skalice, Vrbovců, Senice, Nového Mesta n. V. a z celého Pováží, nýbrž i ze vzdáleného Martina, Ružomberka, Mikuláše, Tisovce, Podtatranska a ještě z větší dálky. A vstřícím jim přicházelo a přátelsky je vítalo především sousedství nejbližší: Moravské Slovácko, lid z obcí hornáckých, ze Strážnicka, Uh. Hradištska, Veselska, Hodonínska, Kyjovska atd., a mnozí z Moravy střední a jednotlivci i z dalekých Čech.

Tisíce lidí hostovalo malé Filipovské údolí a tisíce lidu slovenského a českého naslouchaly zde plamenným slovům hlavně skvělých řečníků slovenských, slavným protestům proti utlačovatelské uherské vládě, projevům, budící pevné národní sebevědomí a sílu vzdorovat, řešícím a udržujícím vzájemné tehdejší i budoucí vztahy obou národů. Bolesti, tužby, naděje odrážely se v slovech lidových vůdců, zapadaly do srdcí zástupů.

Nikdo jiný a nikdo menší než JOSEF MILOSLAV HURBAN, tento propagátor myšlenky československé, spolupracovník L. Štúra a M. M. Hodži, vůdce slovenského povstání z r. 1848, byl původcem schůzek filipovských. On dal r. 1882, šest let před svou smrtí, podnět k první schůzce Moravanů a Slováků na moravské půdě.

Po prvé před sedmdesáti pěti lety, pak každého roku za života patriarchy Hurbana a také po jeho smrti konaly se schůzky „hurbanovské“ v hornáckém zákoutí Moravského Slovácka. Kolik se jich zúčastnilo během let proslulých lidí, mužů, jejichž jména vstoupila do naší historie politické a kulturní! - Dr. Pavel Blaho ze Skalice, dr. Okánik, arch. Jurkovič, dr. J. Slaběj z Myjavy, buditel J. Cadra rovněž z Myjavy, Šimonovič, dr. Valášek, Jurenka, dr. V. Šrobár a kolik dalších. A s české strany: Dr. Jan Herben, Vítězslav Novák, Leoš Janáček, J. Holeček, bratři Mrštíkovi, Alois Jirásek, Fr. Bartoš, O. Bystrina a celá „suchovská republika“. Malíři Joža Uprka, Lolek, Kalvoda, Frolka, Koudelka, Jiránek. Řada kněží katolických i evangelických, nesčetní učitelé, profesori a především lid, prostý lid v tisícových zástupech.

Roku 1935 odbývaly se ve Filipově hurbanovské slavnosti

naposled. Občané z Trenčína s blízkými obcemi na Slovensku a na Moravě uspořádali je s velikým úspěchem za účasti starých pamětníků. Na lovecké chatě ve Filipovském údolí byla tehdy odhalena J. M. Hurbanovi pamětní deska. Připomíná podnes návštěvníkům líbezného zákoutí staré bratrské styky obou našich národů, především pak neohroženého slovenského buditele, šířitele vzájemnosti československé Josefa Miloslava Hurbana.

Nemůžeme se ovšem domnívat, že ony památné schůzky měly průběh toliko slavnostně a manifestačně vážný. To bychom špatně znali slovenskou a slováckou krev, temperament, lásku k hudbě, tanci, zpěvu, veselí. Snad dopoledne takového dne bylo věnováno věcem vážným. Ale odpoledne, večer, ba často i velká část noci patřily zábavě. Hudeci z Velké se slavným primášem TRNEM, při jejichž vyhrávání Veličané a lid z Hornácka zazpívali a zatančili nejednu „sedláckou“, střídali se s hudbou z Myjavy, kterou vedl primáš Jano Baláš, později pak SAMKO DUDÍK, PODNES VZPOMÍNAJÍCÍ ŽIVÝ SVĚDEK ONĚCH DOB. Při jejich produkci roztáčely se zas skvělé páry kopaničářské, myjavské, senické či turanské v ohnivém čardáši. Při tom jeden šenk z Velké, druhý z Myjavy znamenitě se staraly o hosty z obou stran. Sváteční nálada, bratrská objetí uprostřed hýřivých barev krojů slovenských a slováckých, podmaňovaly si srdce všech. Však čtěte, co o tom vypráví báseň v próze, sepsaná přímým účastníkem! Jmenuje se HUDCI ta báseň a Vilém Mrštík je jejím autorem (Vil. Mrštík: Kniha cest).

Na to vše myslívali a letošní výročí si připomínali mnozí staří i mladí na obou stranách Javoriny, na Slovensku a v přilehlém moravském kraji. Ze vzpomínek vznikl pak úmysl. Na Hornácku se utvořil výbor občanů, zajelo se na Myjavu za Janem Hluchým a Samkem Dudíkem, byl získán KNV v Gottwaldově, ONV ve Veselí nad Moravou i na Myjavě, zajištěna a hmotná podpora n. p. Svit a Rudý říjen, Moravského musea v Brně. Výsledek je ten, že letošního 20. a 21. července, tedy o téměř přesném pětasedmdesátém výročí první hurbanovské schůzky, sejdou se opět Slováci a Češi k společným slavnostem. Tentokrát do Velké nad Veličkou, do hornáckého střediska, jen málo vzdáleného od Filipovského údolí.

Budou zde Slováci z Myjavska, Kopanic, Pováží i z dalších krajů slovenských. A hlavně naši Hornáci, lid ze sedmi obcí Moravského Slovácka pod Bílými Karpatami, kde se po naše dny uchoval lidově umělecký odkaz minulých pokolení v svém stále živém projevu: kroji, obřadu, písni, hudbě a tanci.

A tak bude po dva dny přírodní stadion za velickým majírem jevištěm, kde MYJAVANÉ, VRBČANÉ, JAVORNICANÉ, KUŽELOVJANÉ, LIPOVJANÉ, SUCHOVJANÉ, NOVOLHOTANÉ A VELIČANÉ předvedou v čisté původnosti své staré umění taneční, zpěvní i hudební a není třeba pochybovat, že milovník a znalec národopisu přijde si zde na své.

Bohatá náplň slavností, s kterou nás seznamuje jiná část tohoto tisku, bude mít ještě pozoruhodný doplněk: VÝSTAVU „Z HORNÁCKA A O HORNÁCKU“, jež potrvá od 20. července do 3. srpna a bude mít část výtvarnou, literární, hudební a národopisnou.

Na mnohé může se tedy těšit návštěvník letošních Hornáckých slavností. Na shledanou ve Velké!

Dr. Štěpán Jež:

Rázovitostí lidové kultury přitahovalo Hornácko výtvarné umělce, hudebníky i spisovatele všech oborů již v letech osmdesátých minulého století, ale takřka poutním místem bylo od té doby, co jeho bohatství bylo objeveno přípravami na velkou Národopisnou výstavu v Praze r. 1895, jak to zajímavě, ač ne zcela přesně líčí Bystřinova „Suchovská republika“. Už před Uprkou a v době jeho uměleckých začátků přicházeli sem malíři, aby zachycovali podobu kraje, život, šat i typ lidu, žijícího v duchu starých tradic, na př. architekt, malíř a spisovatel Jan Koula (1855 - 1919), malíři Adolf Liebscher (1857 - 1919), Jaroslav Věšín (1859 - 1915), Karel V. Mašek (1865 - 1927), jejichž obrázky vycházely pak v časopisech, na př. v Zlaté Praze a Světozoru.

Jožou Uprkou (1861 - 1940) se počíná nová epocha v našem výtvarném umění, pokud čerpá látku z kraje a lidu Slovácka, zejména z Velké a jejího okolí. Jeho díla s náměty hornáckými zaujímají jak počtem, tak uměleckou hodnotu v jeho tvorbě místo velmi význačné. Vzpomeňme jen jeho obrazů Pro perečko, Svatební veselí, Javorničanka, Nedělní ráno, Úvodnice z Velké, V javornickém kostele, Prádlena, Gajdoš Javornická mamička, Boží tělo ve Velké. Uprka zanotil celé skupině slováckou písničku silně a čistě.

Za ním přicházejí do Hroznové Lhoty a do Velké i malíři z Čech, aby tu vytvořili nejen národopisně i výtvarně hodnotný obrázek na př. Hanuš Schwaiger (1854 - 1912), Zdeňka Braunerová (1858 - 1934), Zdeňka Vorlová - Vlčková (1872 - 1943), Václav Malý (1874 - 1935), Miloš Jiránek (1875 - 1911), T. F. Šimon (1877 - 1942), Viktor Stretti (1878 - 1957), Herbert Mašaryk (1880 - 1915). Členem Suchovské republiky byl i Veličan Jan Hudeček (1856 - 1924), malíř, který se brzo odmatčel.

Sochař Franta Uprka (1868 - 1929) patří Hornácku ještě větší částí svého díla než malíř Joža. Zde se cítil doma, jako v rodném Kněždubě. S ním přicházel z Prahy do Velké po 40 let jeho přítel malíř Joža Koudelka (nar. 1877), rodák z Klobouk u Brna, aby tu věrně zachycoval šat i tvář lidu.

Po příkladu Uprků čerpali z Hornácka náměty malíři o něco mladší, kteří bývají nazýváni jeho žáky. Je to především Cyril Mandel (1873 - 1907) z Kuželového, který zemřel dříve, než mohl své velké nadání zcela rozvinout a uplatnit ač i to, co zanechal, patří k nejlepšímu, co bylo na Hornácku vytvořeno. Z blízkého Veselí docházel za Uprkou a Mandelem Ludvík Ehrenhaft (1872 - 1954) a maloval tu kraj i lid, podobně strážnický Václav Jícha (1874 - 1950), obratný akvarelista, který tu namaloval nebo nakreslil nejen zdařilý obrázek.

Antoší Frolkovi (1877 - 1935) patří mezi umělce Slovácka místo hned vedle Uprků a Mandela. Vyšel z Uprky, ale dopracoval se vlastního, osobitého způsobu podání, zvláště v oboru námětů každodenních, pracovních. Ovládá olej, akvarel i kresbu.

Starší generace měla hodně následovníků mezi žijícími. Na Hornácku se narodili a velký zájem ve své tvorbě mu věnují Jiří Mandel z Kuželova a Karel Šup z Velké. Jiří Mandel (nar. 1886) je nejvýznamnější krajinář mezi malíři Hornácka. Zvláště zdařilé jsou jeho velké, panoramatické pohledy s Pomezních vrchů na stranu slovenskou i moravskou. Se zdarem se věnuje i kompozici figurální.

Karel Šup (nar. 1897) je učitelským povoláním vázán na Olomouc, ale vrací se každé prázdniny do Velké. Vybudoval si tam s Mir. Syllou dílnu na Hůrce nad městečkem a zpracovává náměty figurální i krajinářské.

Nadšeným obdivovatelem Hornácka je Mir. Sylla, (nar. 1887), původem Čech z Kostelce nad Labem, rovněž profesor kreslení na Moravě a na Slovensku, který pravidelně přichází do Velké, aby tam maloval. Také z ruky jeho choti Svatavy Syllové (nar. 1887) máme řadu svěžích akvarelů.

Jaroslav Jareš z Kutné Hory pobyl po příkladu M. Jiráňka ve Velké a přinesl si odtud několik vážných studií.

Volbou námětů a způsobem podání hlásí se k okruhu Úprkovi i Vojtěch Pernica, (nar. 1886), který žil a pracoval v blízkém Lipově, a Otto Ottmar (nar. 1886), který po léta pracoval ve Vlčnově a nyní žije v Lubačovicích.

Několik zdařilých plastik z Hornácka vytvořil Olois Bučánek ze Slavičína u Uher. Brodu (1887 - 1945).

Ve Velké už po 18 let žije a pracuje malíř Jan Kreutz, (nar. 1897). Jeho snahou je, podat časem úplný a věrný obraz života Hornácka, jehož svéráz pomalu mizí. Má k tomu již serii svědomitých studií.

Zvláštní skupinu mezi malíři Hornácka tvoří tři přátelé, kteří po řadu let dojížděli z Prahy do Velké a vytvořili tam množství hodnotných obrazů. Je to Jan Čumpelík z Dobrušky u Ml. Boleslavi (nar. 1895), Vladimír Kovář z Jilemnice (1889 - 1950) a Karel Minář z Kroměříže (nar. 1901).

Čumpelíkovy olejové obrazy jsou většinou oduševnělé portréty hornáckých typů, jejichž šat i prostředí jsou podány s národopisnou přesností. Minářovi se daří zvláště skupinové scény a pracovní záběry, podané akvarelem neb kresbou. Kovář maloval dobré podobizny hornáckých mužů, žen a dětí i náměty krajinářské z Velké a okolí.

František Bezděk z Ostrohu (nar. 1906) umí zachytit pohyb postav akvarelem. Je především obratný kreslíř.

S hornáckými látkami setkáváme se také u hodonských malířů, Bedřicha Sani (nar. 1901) a Josefa Konečného (nar. 1909) a sochaře Ferdý Štábly (nar. 1916), třebaž jejich hlavním pracovištěm je Dolňácko a Podluží.

Je potěšitelné, že i v nejmladší umělecké generaci se jeví živý zájem o náměty z Hornácka. Budtěž zde uvedení aspoň někteří: Karel Novák z Rohatce, Jiří Mandel ml. a Olga Mandelová z Modřan, Bohdan Obrovský z Prahy, Karel Benedík z Kozojídek, Karel Beneš z Uher. Brodu, Václav Črha ze Strážnice. Jejich práce, která namnoze prošla zkouškou výstav, svědčí už nyní, že i od nich lze očekávat dobré výsledky.